

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана
Боберського
Кафедра хореографії та мистецтвознавства

ТАНЦЮВАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ.

ПРИДВОРНІ ТАНЦІ ТА ПЕРШІ БАЛЕТИ

(Лекція для студентів III курсу ФПО Спеціальності 024 Хореографія з
дисципліни «Історія хореографічного мистецтва»
(1 год.)

Розробив: проф., докт. іст. наук Білий Д.Д.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри хореографії та
мистецтвознавства

Протокол № 1 від «30» серпня 2019 р.

Зав. кафедри: проф., к.п.н. _____ Сосіна В. Ю.

Львів 2019

В епоху Відродження танець стає надзвичайно популярним. Якщо у попередні століття він був лише частиною релігійного культу чи загальних розваг, то у добу Відродження в суспільстві змінюється ставлення до танцю, виділяються нові функції хореографічного мистецтва. Гріховність, негідність цього заняття, характерні для епохи Середньовіччя, за доби Відродження перетворюються на обов'язкову ознаку світського життя, танець стає однією з необхідних для вихованої й освіченої людини навичок (такою, як майстерне володіння шпагою, вміння їздити верхи, правильно говорити та витончено ораторствувати). Танець під впливом музики перетворюється на професійне мистецтво. 1 Хореографія вступає на шлях самовизначення: мистецтво впорядковується, встановлюються певні правила і норми, шліфуються прийоми та структурні форми, відбувається остаточний поділ танців на народні (селянські) і придворні (дворянсько-феодальні), що було пов'язано з поглибленням соціального розшарування суспільства та відмінностями між способом життя простих людей і знаті. “Довільність минула, – пише К. Сакс – німецький учений. – Придворний і народний танець розділилися раз і назавжди. Вони постійно впливають один на одного, і їх мета стала в основі різною” . Якщо народні танці зберігають свій невимушений, грубуватий характер, то стиль придворних танців стає урочистим, розміреним, дещо манірним. Це було зумовлено кількома чинниками. По-перше, пишний і тяжкий одяг феодалів виключав енергійні, напружені рухи, різкі стрибки. По друге, сувора регламентація манер, правил поведінки і всього танцювального етикету призвели до виключення з танцю пантомімних та імпровізаційних елементів. Відбувалася суттєва зміна у техніці танцю: баланс між рухами і ритмами танцю, упорядкування періодів коливання від спокою до руху, від спокою до напруження, чергування ритму танцю. Крім цього, змінилася техніка виконання: на зміну танцями з хороводною і лінійно-шеренговою композицією прийшли парні (дуетні) танці, побудовані на складних рухах і постатях, з характером більш-менш відвертої любовної гри. Основою хореографічного малюнка танцю стала швидка зміна епізодів, різних за характером рухів і кількістю учасників.

Необхідність регулювання танцювального етикету сприяла формуванню кадрів професійних танцмейстерів. В епоху Відродження мистецтво в житті людини займало суттєве місце.

Епоха Відродження викликала розвиток наукових знань та різних видів мистецтв, прогрес у всіх галузях суспільної діяльності людей. Народилася філософія гуманізму – вчення про людину як вінець природи. Ідеалом стає античність з її культом здорової, всебічно розвиненої людини. Світські і церковні видовища підготували ґрунт для зародження в епоху Відродження балету, з його інтересом до людської особистості, життєрадісним і всеосяжним твердженням земного буття, прав людини на блага і радощі цього буття. Балет зародився наприкінці XIV ст. і саме з цього часу чітко простежується поступове становлення балету, кристалізація якого завершилася наприкінці XVI ст.. Танцмейстери епохи Відродження створювали канонічні форми танців, які ретельно й пунктуально вивчали привілейовані верстви суспільства. Цьому багато в чому сприяли підручники (“Про мистецтво танка і танцю”, “Трактат про мистецтво танцю”), де систематизувалися рухи, була спроба зафіксувати танцювальні композиції. Північна Італія стає першою країною, де виникло професійне навчання танців і з’явилися перші підручники з історії танцю. І, справді, найпишніше танцювальне мистецтво розцвітає в Італії. Бали у Флоренції XV–XVI ст. – зразок пишноти, мальовничості, винахідливості. Італійських учителів танців запрошували до різних країн світу. “Раніше професійні танцівники були мандрівними мімами й убогими жонглерами, а північноіталійський учитель танців посідав почесне становище”, – пише К. Сакс. Учитель був супутником принців, іноді – наперсником; на венеціанських весіллях, де існував звичай представляти наречену в мовчазному танці, міг виступати замість батька. Учителі епохи Відродження особливо були зацікавлені у створенні шкіл навчання танців. І вже в XV ст. в Італії з’явилися спеціальні школи танців, міцно стверджувалася професія вчителя танців

. Перші теоретики – вчителі танців виявилися і першими хореографами. Вони склали свої танці, спираючись на народну творчість. Початок становлення педагогіки хореографії можна віднести до межі XIV–XV ст., коли

вчитель танців Доменіко да П'яченца (за деякими джерелами – Доменікіно да Феррара) з Північної Італії склав трактат “Про мистецтво танка і танцю”. Одна частина трактату присвячена танцю в цілому, інша – встановлює категорії основних рухів, серед них: дев'ять природних та п'ять штучних. Серед природних згадується простий і подвійний крок, шляхетна поза, поворот і напівповороти, уклін та стрибок. До штучних автор зараховує удари ніг, дрібний крок, стрибок зі зміною ніг. У 1463 р. Гульєльмо Ебрео склав “Трактат про мистецтво танцю”, прикрашений вишуканими кольоровими малюнками. Гульєльмо Ебрео вважався великим учителем танців і хореографом бального танцю. У його праці наведено дуже детальний огляд святкувань і пантомімних маскарадів, описано навіть гудзики на костюмах танцівників. Перші трактати про танці призначалися широкому колу читачів, тому що професійний танець тільки зароджувався. У кінці XV ст. при монарших дворах з'являються хореографи – вчителі танців. До їх обов'язків входили постановка святкових видовищ і навчання танців осіб обох статей. У придворних виставах брали участь виключно придворні дами і кавалери, які досягали іноді великого мистецтва. Основоположниками академічного танцю XVI ст. були Фабріціо Карозі і Чезаре Негрі, які у книгах “Танцівник” і “Милості любові” подали дані про класифікацію танців і правила їх виконання. Виворотне положення ніг – ноги розгорнуті від стегна назовні – стало нормою не тільки професійного танцю, а й побутового. Таке положення ніг тривалий час багатьма мистецтвознавцями вважалося неприродним, штучно естетизованим. Але якщо проаналізувати стан людського тіла в положенні стоячи на двох ногах, то можна зробити висновок, що поява виворотного положення ніг у хореографії є закономірною. По-перше, постановка стоп з розгорнутими назовні носками дає більшу площу опори, що, у свою чергу, підвищує стійкість. По-друге, таке положення ніг змушує підтягувати корпус, випрямляти коліна, тобто з'являється таке положення корпусу, яке ми називаємо правильним. Перше французьке керівництво з побутових і жанрових танців “Орхесографія, або трактат у формі діалогів, за яким усі можуть легко освоїти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах

практикувати чесні заняття танцями”, видане в 1588 р., було написано теоретиком танцю Туано Арбо. У ньому автор докладно і точно описує композиції танців, манеру виконання, різновиди рухів, характер костюмів та аксесуарів, класифікацію народних і придворних танців, на відміну від італійських авторів, які дають опис тільки професійного танцю. Саме завдяки цьому трактату маємо уявлення про побутові танці того часу. Танці міцно увійшли в побут привілейованих класів: король Франції Людовік XIV сам був чудовим танцівником (виступав разом з професіоналом Пьером Бошань), а за ним королева, двір і всі, хто прагнув наслідувати двір, училися танцювати. У своєму дослідженні Л.Д. Блок зазначає, що в 1664 р. у Парижі було двісті танцювальних залів, де можна було навчитися танцю. Загальна кількість учителів танців у Франції сягала трьох–чотирьох тисяч. Учитель танців навчав не тільки танцювальних па, а й витончених манер. Початком професійної танцювальної освіти в Західній Європі прийнято вважати 1661 р., коли Людовік XIV відкрив Академію танцю в Парижі. У XVII ст. балетний театр став повсюдно поширеним явищем. Нас цей період цікавить з тієї причини, що в одному з різновидів балетного спектаклю того часу – придворному балеті з виходами – брали участь придворні, а не професійні артисти. Навчання танців було обов’язковою умовою виховання як хлопчиків, так і дівчаток привілейованих класів. Крім приватних учителів танців, почали з’являтися приватні пансіони, де навчання танців, музики, співу було системним і професійним. Про рівень підготовки вихованок приватного пансіону можна судити з такого факту: поставлена силами вихованок приватного пансіону Джозіас Пріста (Англія) опера Генрі Перселла “Дідона і Еней” на 11 років випередила професійну постановку і була більш насичена танцем. Побутовий (придворний) танець не відставав від професійного, залишаючись досить складним для виконання. Судячи з опису танців того часу М.В. Васильєвої-Рождественської, їх виконання потребувало серйозного навчання. У танці були включені такі рухи, як глісуючий крок, перехрещення ніг, напів пальці, дрібні рухи типу *pas de bourree* (переступання), стрибки, обертання на одній нозі і т. д. Менует, включений до побутових танців у XVII ст., потребує особливої

розмови. Стилістично цей танець нескладний, але його виконання вимагало такої точності виконання, що менше тривалий час був своєрідною школою для професійних танцівників. Підсумовуючи, можна зазначити, що в епоху Відродження танцювальне мистецтво стало в один ряд з іншими видами мистецтва й зовсім їм не поступалося. Танець піддається стилізації, заводитьсь в систему. Відкриваються величезні можливості людського тіла. Танець переходить від опису реальності до вираження думок, далі – від придворної вистави до театрального танцю.

Таким чином, в епоху Відродження танець стає важливим чинником розвитку та виховання підростаючого покоління. На початку XV ст. з'являються перші спеціальні школи танців, а вже в кінці XV ст. при монарших дворах з'являються перші хореографи – міцно стверджується професія вчителя танців. Основоположниками академічного танцю були Фабріціо Карозі і Чезаре Негрі. Вони перші подали класифікацію танців у своїх книгах “Танцівник” і “Милості любові”. Отже, початком професійної танцювальної освіти прийнято вважати середину XVII ст., коли Людовік XIV відкрив Академію танцю в Парижі. Таким чином, з'являється і поступово стверджує свої позиції педагогіка хореографії та необхідність у вчителях хореографії.